

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

27.03.2024. Nr. 1-6/4

Uz 24.11.2023 186/2023

Latvijas Republikas Satversmes tiesa
tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Par pieaicināto personu lietā Nr. 2023-46-03

Tiesībsargs 21.02.2024. saņēma Latvijas Republikas Satversmes tiesas tiesneses Anitas Rodiņas 20.02.2024. lēmumu Nr.2023-46-03 (turpmāk – lēmums), ar kuru tiesībsargs atzīts par pieaicināto personu lietā “Par Ministru kabineta 2008. gada 9. decembra noteikumu Nr. 1013 “Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu” 19.¹ punkta 1. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā no 2013. gada 1. oktobra līdz 2019. gada 21. novembrim) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam. Tiesībsargs uzaicināts līdz 20.04.2024. rakstveidā izteikt viedokli.

Izvērtējot lēmumam pievienoto Latvijas Republikas Senāta (turpmāk tekstā arī – Pieteicējs) lēmumu lietā Nr.C71257421, SKC-266/2023, ar kuru nolemts iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai un Ministru kabineta atbildes rakstu, tiesībsargs, ievērojot Tiesībsarga likumā noteikto kompetenci, sniedz šādu viedokli.

Sākotnēji tiesībsargs izteiks viedokli par jautājumiem, kuriem, pēc viņa ieskata, varētu būt nozīme lietas izskatīšanā. Tālāk tiks vērtēta apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 105.pantam.

[1] Līdz 30.09.2013. spēkā bija Ministru kabineta 2008. gada 9. decembra noteikumu Nr. 1013 “Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu” (turpmāk tekstā arī – MK Noteikumi Nr.1013) 17.8.punkts, kas paredzēja aprēķinu par pakalpojumu, kura patēriņa noteikšanai nav uzstādīti skaitītāji, proti,

par ūdens patēriņu dzīvoklī, tai skaitā gadījumos, ja skaitītājam ir beidzies verificēšanas termiņš, – ne vairāk kā 10 m³ mēnesī par katru dzīvoklī dzīvojošo personu (turpmāk – patēriņa norma), ievērojot šo noteikumu 19. un 20.punktā minētos nosacījumus. Patēriņa normas ietvaros patērētā karstā un aukstā ūdens daļa tiek noteikta, piemērojot proporciju starp mājas ievadā uzstādītajiem karstā un aukstā ūdens skaitītāju rādījumiem.

Tātad secināms, ka līdz 30.09.2013. ūdens patēriņa skaitītāji nebija obligāta prasība, lai gan noteikumos tie bija iekļauti un to prasības noteiktas. Līdz ar MK Noteikumu Nr.1013 grozījumiem, kas stājās spēkā 01.10.2013. tika izvirzītas stingrākas prasības, kādām jāatbilst ūdens patēriņa skaitītājiem, turklāt tiem jābūt uzstādītiem visos dzīvokļu īpašumos. Minētais tika darīts, lai, cita starpā, ierobežotu tos negodprātīgos dzīvokļu īpašniekus, kuri manipulēja ar reāli izmantoto un pārvaldniekam uzrādīto ūdens patēriņu. Ņemot vērā šo apstākļu kopumu, bija nepieciešams radīt regulējumu, lai novērstu iepriekš minētās problēmas.

[2] Kārtība, kad dzīvokļa īpašnieks ūdens patēriņa starpību sedz atbilstoši atsevišķo īpašumu skaitam, ir spēkā no 01.10.2013. Līdz tam dzīvokļa īpašnieks ūdens patēriņa starpību sedza, ūdens patēriņa starpību sadalot proporcionāli ūdens patēriņam dzīvokļu īpašumos, ievērojot noteikumu [28¹](#). un [30. punktā²](#) minētos nosacījumus. Grozījumu nepieciešamību atbilstoši atsevišķo īpašumu skaitam, Ekonomikas ministrija, kā vadošā valsts pārvaldes iestāde mājokļu politikas jomā, skaidrojusi ar faktu, ka bieži tika saņemti iedzīvotāju iesniegumi par to, ka viņiem regulāri tiek aprēķināta liela ūdens patēriņa starpība, nereti pat vienādā apmērā ar ūdens patēriņu, kas tiek uzrādīts atsevišķajā īpašumā uzstādītajos ūdens patēriņa skaitītājos. Tādējādi šāda kārtība bijusi netaisnīga. Tātad, jo vairāk tika tērēts ūdens, jo vairāk bija jāmaksā par radušos ūdens starpību, jo tā tika sadalīta proporcionāli patēriņam konkrētajā dzīvokļa īpašumā.

[3] Pēc grozījumu veikšanas (t.i., pēc 01.10.2013.) tiesībsargs iedzīvotājiem sniedza skaidrojumu, ka gadījumos, ja veidosies ūdens patēriņa starpība un, ja dzīvojamā mājā būs viens vai vairāki dzīvokļu īpašnieki, kas atbildīs MK Noteikumu Nr.1013 19.¹punktā minētajiem kritērijiem, ūdens patēriņa starpība tiks sadalīta starp viņiem, savukārt pārējiem dzīvokļu īpašniekiem par ūdens patēriņa starpību nebūs jāmaksā. Gadījumā, ja šādu dzīvokļu īpašnieku dzīvojamā mājā nebūs, bet

¹ MK noteikumu Nr.1013 28.punkts: Ja prombūtnes dēļ dzīvokli neizmanto neviena persona un dzīvokļa īpašnieks nevar iesniegt informāciju par ūdens skaitītāja rādījumu, dzīvokļa īpašnieks par to iepriekš informē pārvaldnieku.

² MK noteikumu Nr.1013 30. punkts: Ja ūdens patēriņa sadales aprēķinā trīs mēnešus pēc kārtas veidojas ūdens patēriņa starpība, kas lielāka par 20 %, un ir saņemts attiecīgs dzīvokļa īpašnieka iesniegums, pārvaldnieks sešu mēnešu laikā noskaidro ūdens patēriņa starpības rašanās iemeslus, rakstiski informē dzīvokļu īpašniekus par nepieciešamajiem pasākumiem ūdens patēriņa starpības samazināšanai un kopā ar dzīvokļu īpašniekiem izvērtē iespēju tos īstenot.

ūdens patēriņa starpība radīsies, tā tiks sadalīta saskaņā ar noteikumu 19. punktu (dzīvokļa īpašnieks ūdens patēriņa starpību sedz atbilstoši atsevišķo īpašumu skaitam).

Veiktie grozījumi ūdens patēriņa starpības aprēķināšanā sākotnēji, tiesībsarga ieskatā, bija atbalstāmi, jo tiem vajadzēja dzīvokļu īpašniekus mudināt apzinīgāk pildīt savus pienākumus – savlaicīgi nodot ūdens skaitītāju rādījumus, veikt verificētu ūdens skaitītāju uzstādīšanu, kā arī dzīvokļu īpašumā esošo skaitītāju pārbaudi, kas kopumā palīdzētu novērst ļaunprātīgu ūdens skaitītāju ietekmēšanu un bojāšanu, kā arī novērstu ūdens patēriņa starpības uzkrāšanos. Tādējādi secināms, ka grozījumu mērķis pēc būtības bija ūdens starpības maksāšanas pienākumu pārņemšana uz tiem dzīvokļu īpašniekiem, kuri neveic korektu ikmēneša ūdens patēriņa uzskaiti. Turklāt atsevišķi paredzētie kritēriji, kas uzskaitīti MK Noteikumu Nr.1013 19.¹punkta apakšpunktos, sākotnēji tika vērtēti kā samērīgi un gadījumos, ja dzīvokļa īpašnieks godprātīgi pilda savus pienākumus, tie nebūtu piemērojami.

Ja dzīvokļa īpašnieks nenodod ūdens skaitītāja rādījumus, piemēram, trīs mēnešus pēc kārtas, tas liecina par šāda dzīvokļa īpašnieka pavisam attieksmi pret pārējiem dzīvokļu īpašniekiem un sava īpašuma pārvaldīšanu. Šajā gadījumā jāpiebilst, ka personai tiesības jālieto un pienākumi jāpilda pēc labas ticības. Tāpat juridiskie pamatprincipi prasa, ka katram savas tiesības un pienākumi jāizlieto ar krietna saimnieka rūpību. Minētais attiecināms arī uz personai piederošo dzīvokļa īpašumu.

[4] Tomēr pēc MK Noteikumu Nr.1013 grozījumu³ spēkā stāšanās Tiesībsarga birojā tika saņemtas ļoti daudzu iedzīvotāju sūdzības par ūdens patēriņa starpības aprēķina kārtību un ūdens zudumiem kā tādiem.

Tiesībsarga birojā pārsvarā vēršas mazāk aizsargātās iedzīvotāju grupas, vienkāršie pensionāri, kuri dzīvoklī dzīvo vieni un reizēm par ūdens patēriņa starpību maksā vismaz piecas reizes vairāk nekā reāli patērē ūdeni, kas tiek uzskaitīts ar ūdens patēriņa skaitītāju. Tātad to sūdzības ir par ūdens patēriņa starpības apmaksu atbilstoši mājā esošo dzīvokļu īpašumu skaitam. Savukārt pārējie ir tie, kuriem dažādu iemeslu dēļ ikmēneša rēķinā tiek iekļauta visas mājas ūdens patēriņa starpība. Līdz ar ko tiem cita starpā rodas arī jautājums par pārvaldnieka aktīvu rīcību problēmas apzināšanā un risināšanā, lai izzinātu lielās ūdens patēriņa starpības rašanās cēloņus.

³Ministru kabineta 2013.gada 17.septembra noteikumi Nr.817, ar kuriem veikti grozījumi 2008.gada 9.decembra Ministru kabineta noteikumos Nr.1013 „Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu”

[5] Tiesībsarga ieskatā apstrīdētā laika perioda normatīvais regulējums arī pieļāva ilgstoši nerisināt jautājumu par ūdens zudumu (ūdens starpības) patiesajiem rašanās iemesliem, un šī situācija sasniedza kritiskas robežas. Piemēram, no kāda iesnieguma, kas izskatīts Tiesībsarga birojā, secināms, ka mājas pārvaldnieks četrus mēnešus pēc kārtas nemeklēja ūdens zudumu rašanās iemeslus, lai gan konkrētajā mājā janvārī ūdens zudumi sastādīja 24.5%, februārī 32%, martā 33.8%, aprīlī 36.4%, bet maijā vairs tikai 4.1%. Maija mēneša ūdens zudumu procentuālais samazinājums radās visticamāk tāpēc, ka kādam (vai vairākiem) izpildījās MK Noteikumu Nr.1013 19.¹punktā minētie kritēriji. Kā redzams no minētā piemēra, tad ūdens starpība ik mēnesi nevis samazinājās, bet pieauga līdz tā tika "norakstīta" uz kāda (-iem) no dzīvokļu īpašniekiem.

[6] Cita starp norādāms, ka 16.12.2016. tiesībsargs saņēma Ministru prezidenta 13.12.2016. rezolūciju Nr.20/M-1951 Ministru prezidenta biedram, ekonomikas ministram, tieslietu ministram un vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministram kontekstā ar Ministru prezidenta 21.07.2016. rezolūciju Nr.1.1.1/26 un 24.11.2016. rezolūciju Nr.90/SAN-1775, lūdzot sadarbībā ar Tiesībsarga biroju izvērtēt, vai MK noteikumu Nr.1013 19.¹punktā ietvertā ūdens patēriņa starpības sadales kārtība ir taisnīga un adekvāta, ja tā paredz iespēju ilgstoši neveikt pasākumus ūdens patēriņa starpības cēloņu apzināšanai un novēršanai, un ļauj visu ilgstoši uzkrāto ūdens patēriņa starpību attiecināt pat uz vienu dzīvokļa īpašumu, tādējādi uzliekot tam nesamērīgi lielu soda maksājumu.

Izpildot minēto rezolūciju⁴, tiesībsargs norādīja, ka iedzīvotāju sūdzību raksturs liecina, ka ar MK Noteikumiem Nr.1013 nav iespējams reāli risināt ūdens patēriņa starpības rašanos, līdz ar ko ilgstoši uzkrātā ūdens patēriņa starpība tiek pārnesta uz iedzīvotājiem. Atbilstoši MK Noteikumu Nr.1013 19.¹ punktam, tā var tikt attiecināta pat uz vienu dzīvokļu īpašnieku.

Ekonomikas ministrija, atbildot uz Ministru prezidenta 21.07.2016. rezolūciju Nr.1.1.1/26, skaidroja, ka Latvijas namu pārvaldītāju un apsaimniekotāju asociācijas pārstāvji ir norādījuši, ka nav nepieciešams grozīt MK Noteikumus Nr.1013. Tiesībsargs vērsa uzmanību, ka arī nezinot konkrētus asociācijas argumentus grozījumu neveikšanai, ir skaidrs, ka tā brīža normatīvais regulējums mājas pārvaldniekiem bija ērts, jo mājas kopējo ūdens patēriņa starpību pēc zināmu kritēriju izpildes likumīgi varēja attiecināt uz dzīvokļa īpašnieku (īpašniekiem), tāpēc ūdens patēriņa starpības cēloņi netika meklēti.

⁴ Tiesībsarga 29.12.2016. vēstule Nr.1-8/30 ministru prezidentam. (skat.pielikumā).

[7] Secīgi, reaģējot uz iedzīvotāju sūdzībām, tiesībsargs 03.04.2017. vērsās Ekonomikas ministrijā ar lūgumu sniegt informāciju par Ministru prezidenta 13.12.2016. rezolūcijas Nr.20/M-1951 izpildi un informēt, vai ir paredzēts veikt grozījumus MK Noteikumos Nr.1013, lai risinātu ūdens patēriņa starpības problemātiku daudzdzīvokļu namos.

Ekonomikas ministrija skaidroja, ka ne Ūdenssaimniecības pakalpojumu likums, ne arī Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likums neparedz atsevišķa dzīvokļu īpašnieka tiesības saņemt ūdensapgādes pakalpojumu, līdz ar to ūdens patēriņa starpība nav vērtējama kā nesaņemts pakalpojums Patērētāju tiesību aizsardzības likuma izpratnē. Saskaņā ar Ūdenssaimniecības pakalpojumu likuma 1.panta 11.punktu, ūdenssaimniecības pakalpojumu lietotājs ir nekustamā īpašuma īpašnieks (dzīvokļu īpašumu mājā – visi dzīvokļu īpašnieki) vai valdītājs, kurš saņem noteikta veida ūdenssaimniecības pakalpojumus, pamatojoties uz noslēgtu pakalpojuma līgumu, savukārt Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 17.² panta otrā daļa nosaka, ka dzīvojamās mājas kopīpašnieki vai dzīvokļu īpašumu mājā – dzīvokļu īpašnieki, pamatojoties uz likumā noteiktajā kārtībā pieņemtu īpašnieku lēmumu, pilnvaro vienu personu, kas var būt arī pārvaldnieks, pakalpojuma līguma noslēgšanai. Pilnvarotā persona slēdz pakalpojuma līgumu visu dzīvojamās mājas īpašnieku vārdā. Arī judikatūrā ir norādīts, ka ūdensapgādes pakalpojumi mājā, kurā ir kopēja ūdensapgādes sistēma ar kopēju mājas ūdens ievadu, ir pakalpojums ko sniedz mājai kopumā.⁵ Tāpat judikatūrā ir norādīts, ka Dzīvokļa īpašuma likumā, gan arī Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likumā ir pietiekami skaidri pausta koncepcija, ka visi dzīvokļa īpašnieki kopā ir dzīvojamās mājas īpašnieks, kas tieši ir rīcībspējīgā puse līgumos.⁶ Tātad ūdensapgādes pakalpojuma saņēmējs ir visi dzīvokļu īpašnieki kopā.

Atbildes vēstules ietvaros ministrija pievienojās tiesībsarga paustajam, ka esošajā situācijā visefektīvākais ūdens starpības novēršanas risinājums būtu attālināti nolasāmu skaitītāju uzstādīšana dzīvokļu īpašumos, tomēr tā vērsa uzmanību uz to, ka šādu grozījumu lielākā problemātika ir saistāma ar iespējamo dzīvokļu īpašnieku interešu pārkāpumu, uzliekot viņiem par pienākumu atkārtoti iegādāties skaitītājus, lai gan iedzīvotāji par saviem līdzekļiem skaitītājus jau ir uzstādījuši un verificējuši. Ekonomikas ministrijas ieskatā nav vēlama situācija, kad Ministru

⁵ Sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 2.decembra spriedumu Nr.SKA-706/2013 11.punkts.

⁶ Sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 2.decembra spriedumu Nr.SKA-706/2013 18.punkts.

kabineta noteikumu regulējuma rezultātā dzīvokļu īpašniekiem pieaugtu izmaksas⁷, kas ir saistītas ar ūdensapgādes pakalpojumu, līdz ar to iespējamie grozījumi būtu sagatavojami tāda veidā, lai centralizēta skaitītāju iegāde būtu dzīvokļu īpašnieku vai noteiktos gadījumos pārvaldnieka lēmums. Vienlaikus Ekonomikas ministrija norādīja, ka 2017.gada vasarā plānots veikt pētījumu par dažādu ūdens patēriņa skaitītāju uzstādīšanas izmaksām un ieguvumiem. Pēc pētījuma rezultātu saņemšanas plānots sagatavot informatīvu materiālu dzīvokļu īpašniekiem, kā arī izvērtēt iespēju sagatavot grozījumus noteikumos.

Savukārt ar 20.12.2017. vēstuli Nr.63-2-9356 Ekonomikas ministrija tiesībsargam norādīja, ka lietderīgāk un efektīvāk, ļaujot iesaistīt pēc iespējas vairāk nozares ekspertu jautājuma risināšanā, tā pētījuma vietā ir izvēlējusies rīkot regulāras darba grupas sanāksmes, kuru ietvaros saistībā ar ūdens patēriņa starpības samazināšanu tiek vērtēts gan jautājums par sabiedriskā pakalpojuma sniegšanas robežu maiņu, proti, norēķinu veikšanu tikai pēc dzīvokļos uzstādītajiem ūdens patēriņa skaitītājiem, gan uzsākta diskusija par iesniegtajiem priekšlikumiem, kas saistīti ar ūdens patēriņa starpības samazināšanu. Pēc Ekonomikas ministrijas lūguma ticis pagarināts Ministru prezidenta 13.decembra rezolūcijas Nr.20/M-1951, kurā uzdots izvērtēt, vai MK noteikumu Nr. 1013 19.¹ punktā ietvertā ūdens patēriņa starpības sadales kārtība ir taisnīga un adekvāta (..), izpildes termiņš līdz 2018.gada 29.maijam.

[8] Tiesībsargs vērs uzmanību, ka ūdens patēriņa starpības attiecināšana 19.¹ punkta 1.apakšpunkta izpratnē ir tikai viens no piemērošanas gadījumiem, lai dzīvokļu īpašnieki segtu mājā radušos ūdens patēriņa starpību. Proti, saskaņā ar minēto noteikumu 19. punktu gadījumā, ja veidojas starpība starp mājas kopējā ūdens skaitītāja rādījumu un dzīvokļu īpašumos ar skaitītājiem noteikto ūdens patēriņu, ieskaitot arī avārijās un remontā nopludināto ūdens daudzumu, tiek veikts ūdens patēriņa pārrēķins. Dzīvokļa īpašnieks ūdens patēriņa starpību sedz atbilstoši atsevišķo īpašumu skaitam. Savukārt atbilstoši 19.¹ punktam šo noteikumu 19. punktā minēto ūdens patēriņa starpības sadales kārtību nepiemēro, bet ūdens patēriņa starpību sadala atbilstoši atsevišķo īpašumu skaitam starp šādiem dzīvokļu īpašniekiem (ja tādi ir dzīvojamā mājā):

19.¹ 1. kuri nav iesnieguši informāciju par ūdens skaitītāja rādījumu vismaz trīs mēnešus pēc kārtas;

19.¹ 2. kuru atsevišķajos īpašumos ūdens patēriņa skaitītāji nav uzstādīti;

⁷ Samazinot ūdens starpības, nesamazināsies izmaksas par dzīvojamai mājai aprēķināto ūdens daudzumu, bet gan tiks korigēta un kļūs precīzāka šo izmaksu apmaksājamā daļa katram dzīvokļa īpašniekam.

- 19.¹ 3. kuri atkārtoti nav ļāvuši pārvaldniekam veikt savā dzīvokļa īpašumā esošo ūdens patēriņa skaitītāju pārbaudi, ja pārvaldnieks par šādas pārbaudes veikšanu rakstiski paziņojis vismaz nedēļu iepriekš, nosūtot paziņojumu uz dzīvokļa īpašumu, kurā plānota skaitītāju pārbaude;
- 19.¹ 4. kuru dzīvokļa īpašumā esošo ūdens patēriņa skaitītāju pārbaudē konstatēts, ka ūdens patēriņa skaitītāji ir bojāti, tie nav noplombēti, to plombējums ir bojāts vai tie nav verificēti triju mēnešu laikā pēc verificēšanas termiņa beigām.

[9] Tātad normatīvais regulējums paredzēja arī citas metodes ūdens starpības sadalei dzīvokļu īpašnieku starpā, tomēr jāatzīst, ka praksē tieši 19.¹ punkta 1. apakšpunkts ticis visbiežāk piemērots, kas, pirmsšķietami, skaidrojams ar pārvaldnieku pasīvo rīcību ūdens patēriņa starpības rašanās iemeslu izzināšanai, t.sk., neapsekojot dzīvokļu īpašumus, lai varētu tikt konstatēti ūdens patēriņa starpības rašanās iemesli un attiecīgi iespējami attiecināma cita tiesību norma konkrētam dzīvokļa īpašumam.

[10] MK Noteikumu Nr.1013 19.¹ punkta 1. apakšpunkts (redakcijā, kas bija spēkā no 2013. gada 1. oktobra līdz 2019. gada 21. novembrim) paredzēja, ka ūdens patēriņa starpību sadala atbilstoši atsevišķo īpašumu skaitam starp tiem dzīvokļu īpašniekiem, kuri nav iesnieguši informāciju par ūdens skaitītāja rādījumu vismaz trīs mēnešus pēc kārtas.

Pieteikuma iesniedzējs Senāts uzskata, ka minēto noteikumu 19.¹ punkta 1. apakšpunktā (redakcijā, kas bija spēkā laikā no 2013. gada 1. oktobra līdz 2019. gada 21. novembrim) ietvertais pamattiesību ierobežojums ir nesamērīgs un neatbilst Satversmes 105. pantam.

Apstrīdētā norma ir zaudējusi spēku. Šobrīd ir pilnveidota ūdens patēriņa starpības sadales kārtība, nosakot pienākumu ievērot ūdens patēriņa normas uz vienu iedzīvotāju, kas pēc būtības vairs nepieļauj visas mājas ūdens patēriņa starpības attiecināšanu pat uz vienu dzīvokļa īpašumu, ņemot vērā, ka ne visos gadījumos ūdens patēriņa starpības rašanās cēloņi ir saistīti ar atsevišķa dzīvokļa īpašnieka darbību vai bezdarbību.

Apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 105.pantam

[11] Satversmes 105. pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu.

Satversmes tiesa, balstoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē nostiprinātajām atziņām, ir norādījusi, ka Satversmes 105. pants paredz visaptverošu mantiska rakstura tiesību garantiju un

neaprobežojas vienīgi ar īpašuma tiesībām. Ar “tiesībām uz īpašumu” saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas. Īpašuma tiesības ietver arī līgumu tiesības ar ekonomisku vērtību⁸. Par īpašumu var tikt uzskatīti ļoti dažādi prasījumi, proti, tādi prasījumi, kuru izpildi varētu pieprasīt, ja pastāv skaidrs tiesisks pamats. Arī nākotnes ienākumi uzskatāmi par īpašumu tad, ja tie jau ir nopelnīti vai pastāv prasība, kuru var apmierināt.⁹

[12] Tiesībsargs pievienojas Ministru kabineta atbildes rakstā Nr. 24-TA-233 norādītajam, ka apstrīdētajā normā noteiktais dzīvokļa īpašnieka pienākums samaksāt visu mājas patērētā ūdens starpību no saviem finanšu līdzekļiem samazina attiecīgā dzīvokļa īpašnieka naudas līdzekļus. Līdz ar to personas naudas līdzekļi, kuri jāizlieto ar apstrīdēto normu noteikto maksājumu veikšanai, ir uzskatāmi par īpašumu Satversmes 105. panta izpratnē, un to aizsardzība ietilpst Satversmes 105. pantā ietvertos tiesību uz īpašumu tvērumā. Tātad apstrīdētajā normā noteiktais pienākums veikt tajā paredzētos maksājumus aizskar personas īpašumu, proti, samazina tās naudas līdzekļu apmēru, tādējādi apstrīdētā likuma norma ietver īpašuma tiesību ierobežojumu Satversmes 105. panta izpratnē. Līdz ar to apstrīdētā likuma norma ierobežo personai – dzīvokļa īpašniekam – Satversmes 105. pantā ietvertās pamattiesības.

[13] Satversmes tiesa ir atzinusi, ka īpašuma tiesības var ierobežot, ja ierobežojumi ir attaisnojami, proti, ja:

- 1) tie ir noteikti saskaņā ar likumu;
- 2) tiem ir leģitīms mērķis;
- 3) tie ir samērīgi.¹⁰

[13.1.] Lietā nepastāv strīds par apstrīdētās normas pieņemšanas vai izsludināšanas atbilstību normatīvajiem aktiem. Tāpat nepastāv strīds par to, vai apstrīdētā norma ir pietiekami skaidri formulēta, lai persona varētu izprast no tās izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tās piemērošanas sekas. Tādējādi tiesībsargs secina, ka īpašuma tiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, proti, ar MK noteikumiem Nr.1013.

[13.2.] Satversmes tiesa ir atzinusi, ka ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojumam jābūt noteiktam svarīgu

⁸ Satversmes tiesas 2010. gada 20. aprīļa lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2009-100-03. 8.2. punkts.

⁹ Satversmes tiesas 2015. gada 13. oktobra spriedums lietā Nr. 2014-36-01. Latvijas Vēstnesis, 15.10.2015. Nr.202.

¹⁰ Satversmes tiesas 2008. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. 2008-11-01. Latvijas Vēstnesis, 23.12.2008., Nr.200.

interesešu – leģitīma mērķa – labad.¹¹ Pienākums norādīt leģitīmo mērķi visupirms ir institūcijai, kas izdevusi apstrīdēto aktu.¹²

Secīgi Ministru kabinets norādījis, ka apstrīdētajā normā ietvertā īpašuma tiesību ierobežojuma leģitīmie mērķi ir:

- 1) aizsargāt katra individuālā dzīvokļa īpašnieka tiesības uz īpašumu. Proti, nodrošināt, ka naudas līdzekļi, kuri jāizlieto par saņemto pakalpojumu, atbilst faktiski saņemtā pakalpojuma apjomam atbilstoši iepriekš zināmai metodei arī tad, ja atsevišķi dzīvokļu īpašnieki nav iesnieguši datus par viņu īpašumā patērēto ūdens daudzumu (kas ir viens no iemesliem, kādēļ rodas ūdens patēriņa starpība);
- 2) nodrošināt no dzīvokļu īpašnieku kopības un pakalpojuma sniedzēja civiltiesiskām attiecībām izrietošo saistību netraucētu izpildi.

Dzīvojamā mājā, kurā ir kopēja ūdensapgādes sistēma ar kopēju mājas ūdens ievadu, pakalpojums tiek sniegts visiem dzīvokļu īpašniekiem kopumā. Visiem dzīvokļu īpašniekiem piegādātā ūdens kopējo apjomu nosaka, balstoties uz dzīvojamās mājas ievadā uzstādītā skaitītāja rādījumiem (komercuzskaites mērparāts), bet katram atsevišķajam īpašumam piegādātā ūdens apjomu (secīgi – katra dzīvokļa īpašnieka maksājamo daļu) nosaka, izmantojot atsevišķajos īpašumos uzstādītos skaitītājus. Tādējādi gan dzīvojamās mājas ievadā uzstādītais skaitītājs, gan arī atsevišķajos īpašumos uzstādītie skaitītāji dzīvojamā mājā veido vienotu uzskaites sistēmu. Lai korekti noteiktu katra dzīvokļa īpašnieka maksājamo daļu, ir būtiski, lai tiktu nodoti visu skaitītāju rādījumi.

Cita starp no Ministru kabineta noteikumu projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2008.gada 9.decembra noteikumos Nr.1013 „Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu” tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)”¹³ izriet, ka grozījumu mērķis pēc būtības bija ūdens starpības maksāšanas pienākumu pārņemšana uz tiem dzīvokļu īpašniekiem, kuri neveic korektu ikmēneša ūdens patēriņa uzskaiti un nepiedalās sava īpašuma pienācīgā pārvaldīšanā, no kura arī var izsecināt, ka minētais attiecas uz katra individuālā dzīvokļa īpašnieka tiesību uz īpašumu aizsardzību.

¹¹ Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. 2005-19-01. Latvijas Vēstnesis, 29.12.2005., Nr.209.

¹² Satversmes tiesas 2011. gada 25. oktobra spriedums lietā Nr. 2011-01-01. Latvijas Vēstnesis, 28.10.2011., Nr.171.

¹³ 2013.gada 17.septembra Ministru kabineta noteikumi Nr.817 “Grozījumi Ministru kabineta 2008.gada 9.decembra noteikumos Nr.1013 "Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu"". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/260111-grozijumi-ministru-kabineta-2008-gada-9-decembra-noteikumos-nr-1013-kartiba-kada-dzivokla-ipasnieks-daudzdzivoklu-dzivojama-maj...>

Nemot vērā iepriekš minēto, tiesībsargs norāda, ka pamattiesību ierobežojuma mērķis ir pārējo dzīvokļu īpašnieku, kuri ir laikus nodevuši ūdens patēriņa skaitītāju rādījumus, interešu aizsardzība.

[13.3.] Vērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, ir jāpārbauda:

- pirmkārt, vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīma mērķa sasniegšanai, t.i., vai ar apstrīdēto normu var sasniegt ierobežojuma leģitīmo mērķi;
- otrkārt, vai šāda rīcība ir nepieciešama, t.i., vai mērķi var sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem;
- treškārt, vai rīcība ir atbilstoša, t.i., vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par personas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu.

Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tad tā neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesiska.¹⁴

[13.3.1.] Izvērtējot, vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīma mērķa sasniegšanai, jāatzīst, ka likumdevējs konkrētajā laika periodā izvēloties tieši šādu ierobežojumu, sasniedza leģitīmo mērķi, proti, ar apstrīdēto normu tika noteikta metode, kā noteikt tā dzīvokļa īpašnieka apmaksājamo daļu, kurš vismaz trīs mēnešus pēc kārtas nav nodevis ūdens skaitītāju rādījumus. Tādējādi tika nodrošināta ne tikai iespēja noteikt katra dzīvokļa īpašnieka maksājamo daļu par saņemto pakalpojumu atbilstoši faktiski individuālajām vajadzībām patērēto ūdens daudzumu, bet arī nodrošināta korekta savstarpējo saistību izpilde starp dzīvojamās mājās īpašniekiem un konkrēto pakalpojuma sniedzēju. Proti, tika noteikts, ka gadījumā, ja dzīvojamā mājā ir tādi dzīvokļu īpašnieki, kuri nav iesnieguši informāciju par ūdens skaitītāja rādījumu vismaz trīs mēnešus pēc kārtas, ūdens patēriņa starpību sadala nevis starp visiem dzīvojamās mājas īpašniekiem (dzīvokļu īpašniekiem), bet gan to sedz dzīvokļu īpašnieki, kuri nav iesnieguši attiecīgo informāciju. Vienlaikus, kā tas tika norādīts arī iepriekš, jāņem vērā, ka normatīvais regulējums paredzēja arī citas metodes ūdens starpības sadalei dzīvokļu īpašnieku starpā, tātad šī metode nebija vienīgā.

[13.3.2.] Izvērtējot, vai mērķi varēja sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, norādāms, ka tā kā likumdevējs apstrīdēto normu ir grozījis, secināms, ka mērķi varēja sasniegt arī ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Proti, kā tas izriet no Pieteicēja norādītā, Ministru kabinets ar 2019.

¹⁴ Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta spriedums lietā Nr. 2001-12-01. Latvijas Vēstnesis, 20.03.2002., Nr.44.

gada 19. novembra noteikumiem Nr. 524 "Grozījumi Ministru kabineta 2008. gada 9. decembra noteikumos Nr. 1013 "Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu"", iekļaujot tajos 19.² punktu, kas nosaka formulu, pēc kuras aprēķina maksimālo piegādāto ūdens daudzumu, ir reaģējis uz nesamērīgo apstrīdētajā normā ietverto pamattiesību ierobežojumu un pilnveidojis to nolūkā līdzsvarot gan visas mājas, gan atsevišķu māsaimniecību lietotāju tiesības. Tādējādi tiesībsargs pievienojas Pieteicēja secinātajam, ka pastāvēja personu pamattiesības mazāk ierobežojoši līdzekļi, kas iekļauti noteikumu Nr. 1013 redakcijā, un stājās spēkā no 2019. gada 22. novembra.

Pilnveidojot regulējumu, likumdevējs pēc būtības ir atzinis, ka tiesību norma bija acīmredzami nesamērīga. Veicot grozījumus MK noteikumos Nr.1013 arī pati Ekonomikas ministrija tiesību akta anotācijā ir norādījusi¹⁵, ka MK noteikumu Nr.1013 19.¹ punktā noteiktā ūdens patēriņa starpības sadales kārtība atsevišķos gadījumos var būt netaisnīga vai nesamērīga, proti, situācijās, kad ūdens patēriņa starpības apjoms ir neadekvāti liels un tās iemesli ir citi, kuri savukārt nav risināti vai nav bijusi iespēja laikus atrisināt. Šādā gadījumā, ja vienam vai vairākiem atsevišķiem dzīvokļu īpašniekiem piemēro noteikumu Nr. 1013 19.¹ punktā noteikto kārtību, tad viņiem jāapmaksā ūdens patēriņa starpība, kurā ietilpst ne tikai viņu neuzskaitītais ūdens patēriņš, bet arī citu apstākļu dēļ radītais ūdens patēriņš, piemēram, avārijā, remontā un koplietošanas vajadzībām nopludinātais ūdens daudzums. Tā kā visi dzīvokļu īpašnieki kopumā ir atbildīgi par ūdensapgādes sistēmas tehnisko stāvokli dzīvojamā mājā, tad ne vienmēr ir taisnīgi vai samērīgi uzrēķināt visu ūdens patēriņa starpību uz atsevišķiem dzīvokļu īpašniekiem.

Tā kā tiesībsargs konstatē, ka apstrīdētā tiesību norma neatbilst samērīguma principam, jo pamattiesību ierobežojumu varēja sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, secināms, ka apstrīdētā norma ir prettiesiska, līdz ar ko nav nepieciešams tālāk vērtēt, vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par personas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu.

Ņemot vērā visu iepriekš minēto konstatējams, ka **ar apstrīdēto normu tika pārkāptas Satversmes 105. pantā aizsargātās personas tiesības uz īpašumu.**

¹⁵ Ministru kabineta noteikumu projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2008. gada 9. decembra noteikumos Nr. 1013 „Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/310765-grozijumi-ministru-kabineta-2008-gada-9-decembra-noteikumos-nr-1013-kartiba-kada-dzivokla-ipasnieks-daudzdzivoklu-dzivojama-maj>

Pielikumā: Tiesībsarga 29.12.2016. vēstules Nr.1-8/30 ministru prezidentam noraksts uz 5 lp.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

* No 2024.gada janvāra Tiesībsarga biroja gatavotie dokumenti tiek formatēti, ievērojot piekļūstamības prasības personām ar uztveres un redzes traucējumiem.